

TURVALLISUUSTOIMIJUUTTA ETSIMÄSSÄ

KARRI LAHTINEN JA EERO KOLJONEN

Karri Lahtinen on kapteeni ja sotatieteiden maisteri ja palvelee Kaartin Jääkäriyrykmentissä

Eero Koljonen on hallintotieteiden tohtori ja palvelee koulutuspäällikkönä Poliisiammattikorkeakoulussa

ABSTRACT

This article is a shortened version of CPT Lahtinen's master's thesis that he did on cadets' and police students' understanding of themselves as representatives of their own profession. The aim of study was to produce content to facilitate professional growth and to support the personal identity projects of the individuals themselves by comparing the professional identities of the two groups of security actors and by describing the nature of being a security actor.

The main research question in the study was: Are there such similarities in cadets' and police students' descriptions of understanding their professional identity that could be summarized as being shared by all security actors? The question is answered by categorizing the descriptions of understanding given by the respondents concerning their professional identity and by describing the ways the two groups describe the meaning of their chosen profession in terms of their own personal identity projects and how the decision to become a security actor has affected their own identity. The study also considers the

impact the respondents' notions of professional identity have on overall security.

The study is qualitative in nature and uses a phenomenographic research approach. The research material was collected with an open questionnaire and analyzed by phenomenographic analysis. The results are shown as professional identity categories of the two respondent groups and summarized as common features of security actors.

It was found out in the study that the most descriptive feature of being a security actor was the respondents' own belief of their profession's necessity in a functional society. Concerning overall security it is relevant that the individuals that work as security actors see their profession not only to be an instrument of security but also as an object worth securing. With this professional identity category that rose hierarchically above the other categories the security actors were also able to add different features of professional identity to their identity projects such as the identities of being the enablers of safe and secure living, the backbones of order in the society and the adaptable multitools of security.

JOHDANTO

Vaikka jokainen meistä henkäilee viimekädessä yksinään, ja kokee kokemuksensa omassa ruumiissaan, tarvitsee ihminen itsentensä luomiseksi silti aina itsensä ylittävän sosiaalisen ympäristön tuottaman laajempien merkitysten tason, jolla ulotumme toisiin ihmisiin (...) ja lomitumme heidän kanssaan yhteen (...). Ilman sitä elämäämme ei muodostuisi yhteisöllistä mielekkyyttä. (Levä 2008, 294.)

”Turvallisuuden voidaan katsoa olevan kaiken inhimillisen organisoitumisen ja yhteistyön peruste ja syy. Kautta aikojen ihmiset ovat tehneet yhteistyötä, muodostaneet liittoutumina ja organisoituneet elämän säilyttämisen varmistamiseksi.” (Virta 2011, 118.)

Tämä artikkeli perustuu kapteeni Karri Lahtisen pro gradu -tutkielmaan Turvallisuustoimijuus – Kadettien ja poliisiopiskelijoiden käsityksiä ammatti-identiteetistään (2015), joka toteutettiin vahvassa yhteistoiminnassa Maanpuolustuskorkeakoulun ja Poliisiammattikorkeakoulun kanssa. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja sen toteutukseen käytettiin fenomenografista tutkimusotetta. Tutkimuksen aineisto kerättiin avoimella kyselylomakkeella ja analysoitiin fenomenografisella analyysillä. Tutkimuksen päätutkimuskysymyksenä on: Onko kadettien ja poliisiopiskelijoiden käsityksissä omasta ammatti-identiteetistään sellaisia yhteneväisyyksiä, joita voitaisiin kutsua turvallisuustoimijoille ominaisiksi turvallisuustoimijuuden piirteiksi? Kysymyk-

seen vastattiin selvittämällä millaiseksi tutkittavat hahmottavat oman roolinsa osana laajaa turvallisuuskäsitystä ja mitkä asiat he kokevat ammatissaan arvokkaiksi ja toisaalta mihin he ammattinsa kautta sitoutuvat.

Edellä olevat lainaukset mukailevat osuvasti tämän artikkelin pohjana olevan opinnäytetyön taustalla ollutta johtoaajatausta. Minuuden määrittämisessä, oman maailmakuvan luomisessa ja ylipäätään ihmisenä olemisessa on merkittävässä roolissa muiden ihmisten kanssa jaettu todellisuus ja kyky asemoida oma roolinsa muiden joukossa. Tämänkaltaisen yksilön ja yhteisön välisen suhteen voidaan katsoa olevan aivan erityisen merkityksellinen turvallisuustoimijoiden kohdalla, jotka turvallisuutta luovalla roolillaan palvelevat koko yhteiskuntaa.

Ammatillinen yhteisö luo yksittäiselle toimijalle tukea ja turvaa, asettaa toiminnalle reunaehdoja niin virallisine ohjeineen kuin kirjoittamattomine sääntöineen sekä mahdollistaa yksilön identiteetin kehittymisen osana sosiaalista piiriä. Minuuden kehittymistä ei kuitenkaan voida rajata ainoastaan yhden tietyn yhteisön, kuten esimerkiksi ammattiin liittyvän sosiaalisen piirin vaikutuksen alaiseksi, vaan yksilö on aina osa laajempaa kokemusmaailmaa ja sitä yhteiskuntaa, jossa hän elää. Yhteiskunnallisella ja jopa globaalilla kehityksellä ja muutoksella on vaikutusta ammatti-identiteettien muodostumiseen ja ammatteihin itseensä.

Viime vuosikymmenien aikana maailma on kokenut monenlaisia merkittäviä muutoksia. Kylmän sodan jakama kaksinapainen maailma on muuttunut

suuntaan, jossa useat globaalisti merkittävät tahot ovat muokanneet vaikutuksellaan maailmasta entistä moninapaisemman. Suurvaltojen asema ja merkityksellisyys ovat muuttuneet ja rinnalle on asettunut uusia suurvaltoja toisten horjuessa tai kaatuessa. Toisessa maailmansodassa ja sen jälkeisessä suomalaisessa ajattelussa merkittävin ja ehkä ainoa sotilaallinen uhka on tullut idästä. Muutokset suurvaltapolitiikassa, Neuvostoliiton hajoaminen, Euroopan Unionin ja sotilasliittojen vahvistuminen ja uudet globaalisti vaikuttavat uhkat ovat muokanneet paitsi globaalia maailmanjärjestystä myös Suomeen kohdistuvia uhkakuvia. (Turvallinen Suomi 2013, 8–15; ks. myös Buzan & Wæver 2003, 30–32.)

Muutos asettaa tarkastelun alle myös kaikki erilaisiin uhkakuviiin vastaamiseksi luodut organisaatiot ja niiden sisällä työskentelevät toimijat. Onkin syytä pohdita esimerkiksi puolustusvoimien roolia osana vallitsevaa turvallisuusympäristöä ja toisaalta sen vaikutusta sotilaan identiteetin, sotiluuden, muodostumiseen sekä vastaavaa suhdetta muiden aikamme turvallisuusprofessioiden toimijoiden identiteetteihin. Onko meissä, eri turvallisuuden osa-alueisiin päätyönään keskittyvissä toimijoissa, osana laajempaa ammattiyhteisöä, minuuttamme määrittäviä yhteneviä piirteitä? Toisaalta miksi ja kuinka vahvasti olemme asemoituneet omaan kokonaisturvallisuuden segmenttiimme?

Maailman, uhkakuvien, turvallisuusympäristön ja turvallisuuskäsitysten muutos vaikuttavat väistämättä myös puolustusvoimien sisällä. Kaikki puolustusvoimien

tehtävät (Laki puolustusvoimista 2001): Suomen sotilaallinen puolustaminen, muiden viranomaisten tukeminen ja osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ovat edellä mainittujen muutosten ja esimerkiksi Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (2010) esillä olevan monenkeskisen yhteistyövaateen vaikutusten alaisia. Uudet uhkat, joiden vaikutus kaikkien puolustusvoimien tehtävien toteuttamiseen on ilmeistä, ovat johtaneet strategisen tason taistelutavan uudelleen asetteluun ja toisaalta nostavat pintaan kysymyksen siitä, mitä on olla sotilas Suomen puolustusvoimissa? Miten sotilas määrittelee itsensä ja roolinsa ja kykenee täyttämään tehtävänsä uhkien moninaistuuessa ja uudistuessa? (vrt. Mäkinen 2011.)

Yhdeksi vaihtoehdoksi voidaan esittää ajatusta turvallisuustoimijuudesta, jossa laajan turvallisuuskäsitteen puitteissa työskentelevät eri toimijat luovat yhdessä turvallisuutta. Sotilas on edelleen varautunut puolustamaan maataan kuolettavaa voimaa käyttäen, mutta ymmärtää ja osaa hyödyntää rooliaan laajasti myös muun tyyppisissä tilanteissa. Yhteistyön, asiantuntijuuden ja eri turvallisuusprofessioiden toimijoiden välillä käydyn diskurssin ja tehdyn yhteistoiminnan avulla on mahdollista vastata paitsi perinteisiin myös uusiin uhkiin, unohtamatta lain määrittämien tehtävien asettamia vastuita.

Viimeaikaisen Euroopan turvallisuusympäristössä tapahtuneen muutoksen voidaan katsoa tässä yhteydessä toimineen eräänlaisena muistutuksena sotilaallisen uhkan ja kriisin mahdollisuudesta. Edellä kuvatut uudet uhkat ovat tulleet

nimenomaan perinteisten rinnalle näitä syrjäyttämättä. Havaintojen mukaan valmius sotilaallisen maanpuolustukseen esiintyy yhteiskunnallisessa keskustelussa ja retoriikassa tällä hetkellä huomattavasti merkityksellisempänä turvallisuuden komponenttina kuin vielä muutama vuosi sitten. Puolustusvoimien tarpeellisuutta kritikoiviin kysymyksiin vastaaminen lienee tällä hetkellä helpompaa niin sotilaille, poliitikoille kuin keskivertokansalaisellekin. Toisaalta tämä ei myöskään ole poistanut laajan turvallisuuskäsityksen mukaisten uusien uhkien olemassaoloa ja eskaloitumisen potentiaalia, eikä yhteiskunnallista vaadetta turvallisuustoimijoiden kyvystä reagoida moninaisiin uhkamalleihin.

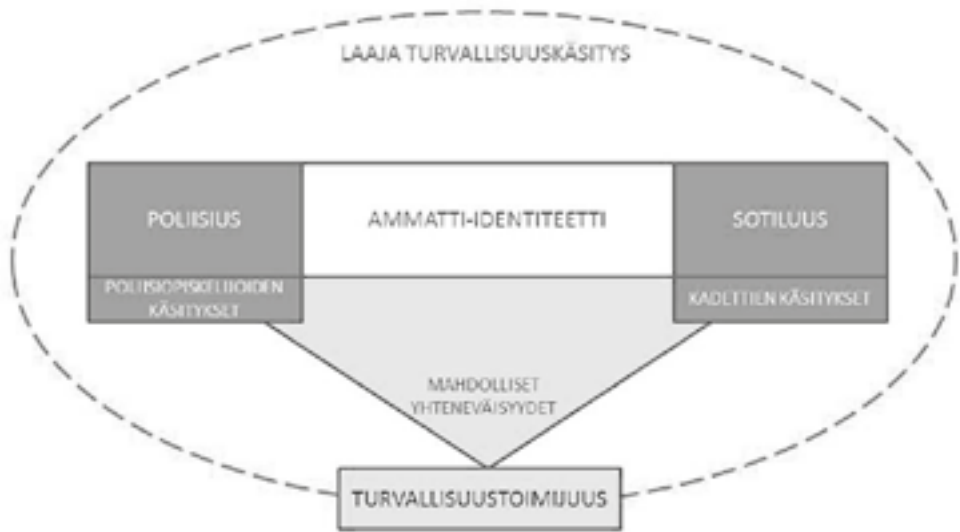
Suomalaisessa sotilaspedagogiikassa vallitseva ihmiskäsitys on holistinen, ihmisen potentiaalista toimintakykyisyyttä korostava. Fyysisistä, psyykkisistä, sosiaalisista ja eettisistä osakokonaisuuksista ja ominaisuuksista muodostuvan mallin keskiössä on sotilaan (ihmisen) identiteetti: sotiluus. (Toiskallio 2004a, 108–113.) Identiteetille löytyy useita määritelmiä katsantokannasta ja tieteenalasta riippuen. Yksinkertaistaen ja muutamia määritelmiä yhdistäen voidaan identiteetin todeta olevan käsitys omasta itsestä muiden joukossa. Laaja-alainen muutos vaikuttaa vääjäämättä yksilön kasvu- ja kokemusympäristöön, sosiaaliseen ympäristöön ja niiden kautta yksilöön itseensä. Miten muutos on sitten vaikuttanut sotilaan identiteettiin, sotiluuteen?

Periaatteessa, kun riittävän monta kerrosta sotilaan olemassaolon merkityksessä ja tehtävistä kuoritaan pois, sotilas on

edelleen se ihmiskunnan toimija, jonka tehtävä on tarvittaessa riistää vastapuolen henki tietyn päämäärän saavuttamiseksi. Näin on ollut niin kauan kuin on ollut sotilaita ja on edelleen. Merkittävimmät muutokset eivät olekaan tapahtuneet välttämättä identiteetin ytimessä, vaan siinä tapahtumien, koulutuksen, kasvatuksen, ajatusten ja kokemusten ketjussa, joka on johtanut sotilaan identiteetin kehittymiseen. Turvallisuustoimijuus ei poista sotiluuden merkittävyyttä tai pyri sitä kokonaan korvaamaan. Pikemminkin on kyse tavasta asemoida oma itsensä ja ammattikuntansa osaksi vallitsevaa ja alati muuttuvaa toimintaympäristöä sekä hahmottaa oma merkityksellisyys osana laajaa turvallisuutta. (vrt. Mäkinen 2011.)

TUTKIMUSASETELMA JA MOTIIVI TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMISELLE

Lahtisen pro gradu -tutkielmassa selvitettiin millainen käsitys kadeteilla ja poliisiopiskelijoilla on omasta itsestään ammattikuntansa edustajina eli ammatti-identiteetistään. Mielenkiinnon kohteina olivat ammatinvalintaan liittyvät seikat ja tulevaa ammattia koskevat ennakkokäsitykset ja erityisesti niissä koulutuksen aikana tapahtuneet muutokset sekä oman tulevan profession merkitys osana yksilön minäkuvaa. Tavoitteena oli selvittää onko kadettien ja poliisiopiskelijoiden ammatti-identiteeteissä, sotiluudessa ja poliisiudessa, senkaltaisia yhtäläisyyksiä, joita voitaisiin identiteetin kontekstissa kutsua turvallisuustoimijuudeksi ja toisaalta millaisia ovat turvallisuustoimijoille ominaiset ammatti-identiteettiin liittyvät piirteet.

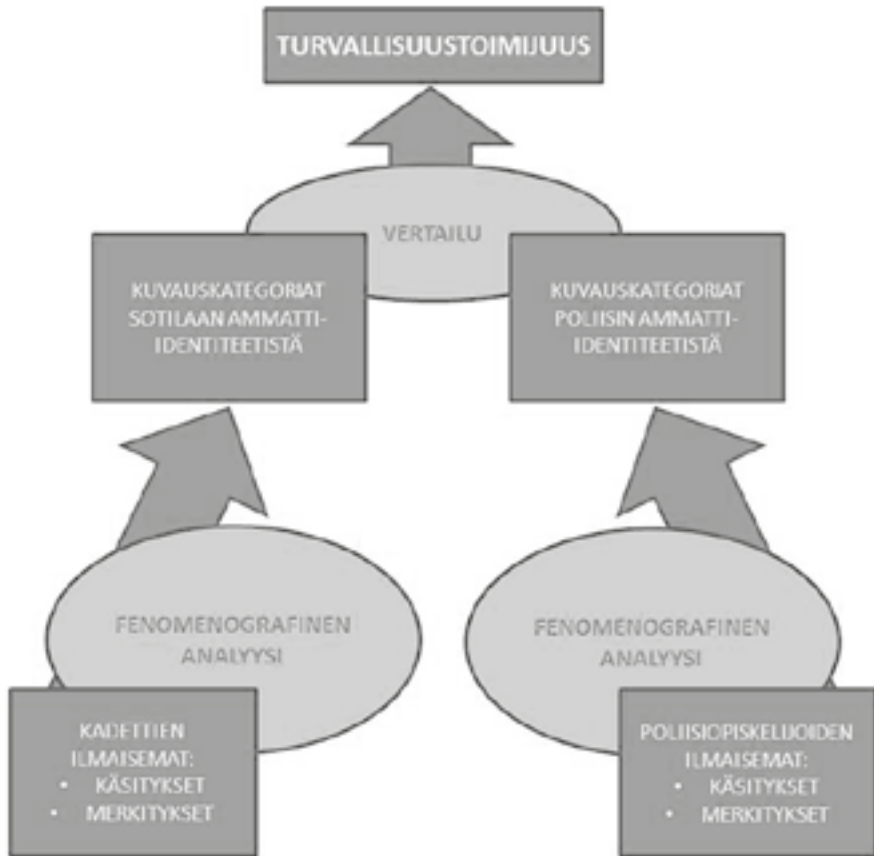
Kuva 1: Tutkimusasetelma

Urvaiheestaan johtuen kadetit ja poliisiopiskelijat ovat identiteetin kehittymisen kannalta erityisen mielenkiintoisessa vaiheessa, sillä opiskeluaikanaan he ovat eittämättä suurimman systemaattisen ja yhtäjaksoisen omaan ammattiinsa valmistavan koulutuksen ja kasvatuksen vaikutuksen alaisina. Kyseessä on ajanjakso, jolloin ennakkokäsityksistä tulee käsityksiä ja yksilö rupeaa muodostamaan omien kokemustensa kautta omaa kuvaansa ammatistaan ja itsestään sen edustajana. Henkilökohtaisena kokemuksena koulutuksen aikana muodostunut ammatti-identiteetti on varsin tärkeä osa yksilön pitkäaikaista identiteetin rakentumisprosessia, sillä sen turvin yksilö lähtee vasta valmistuneena upseerina tai poliisina työelämään ja osaksi työyhteisöään.

Muutos ympäröivässä maailmassa ja turvallisuuskäsityksen laajeneminen ovat muokanneet tapaa, jolla turvallisuus

yhteiskunnassamme määritellään. Monipuolistuneet uhkakuvat haastavat turvallisuustoimijat varautumaan entistä laajempaan konfliktien ja uhkien kenttään ja luosuranaisen vaateen yhteistyön kehittämiseksi ja syventämiseksi. Mäkinen (2012, 49) toteaa artikkelissaan olevan ensiarvoisen tärkeää sekä puolustusvoimille itselleen että myös yhteiskunnallisesti, että puolustusvoimat ei jättyä yksinomaan turvallisuuden ulkokehälle ulkoisen turvallisuuden toimijaksi, vaan on aktiivinen osa laajaa kansallista turvallisuutta.

Sotilaspedagogisesta näkökulmasta globaalin ja yhteiskunnallisen muutoksen vaikutukset tapoihin hahmottaa sotiluuksi luovat haasteen eritoten sille koulutuksella ja kasvatuksella, mitä puolustusvoimien piirissä annetaan. Sotilaa kasvamisen ja yksilön identiteettityön edesauttaminen korostuu ja sen voidaan katsoa laajassa mittakaavassa olevan yksi

Kuva 2: Analysointiprosessi

tärkeimmistä sotilaskoulutuksen kasvatuksellisista päämääristä. (Mäkinen 2011, 84–85.)

Työssä pyritään kuvaamaan määrälliseen nuoremman upseerin virkaan valmistuvien kadettien käsityksiä ammatti-identiteetistään ja vertaamaan niitä poliisin tehtäviin valmistuvien poliisiopiskelijoiden käsityksiin. Ammatti-identiteettiin liittyvien käsitysten nykytilan selvittämisellä pyrittiin koulutuksen suunnittelun ja toimeenpanon edesauttamiseen. Mikäli kasvattajan tärkein tehtävä on persoonana

kasvamisen tukeminen (Mäkinen 2011, 85), eli sotiluuden, poliisiuden tai yhteen kokoavasti turvallisuustoimijuuden kehittymisen edesauttaminen, vaatii se onnistuakseen tiedon toimijoiden itsensä kuvaamista lähtökohdista. Ilman ammatti-identiteetin piirteiden kartoittamista on mahdotonta tietää, millaisissa henkilökohtaisissa ja sosiaalisissa prosesseissa kasvattajan tukea kaivataan ja millaisin keinoin identiteettityötä voidaan tosiasiallisesti edesauttaa. Turvallisuustoimijuuden identiteettiulottuvuuden piirteiden

selvittämisen uskon myös edesauttavan monenkeskisen yhteistyön suunnittelua ja lähtökohtien asettelua sekä toimijoiden itsensä asemoitumista omaan turvallisuuden segmenttiinsä osana laajaa kokonais-turvallisuutta.

Viimeaikaisten eurooppalaisessa turvallisuusympäristössä tapahtuneiden muutosten voidaan katsoa edelleen korostavan turvallisuustoimijoiden ammatillisten lähtökohtien ja prosessien tutkimisen tärkeyttä. Venäjän toimet Ukrainassa ja terrori-iskut ympäri Eurooppaa ovat herättäneet keskustelua sekä meillä että muualla turvallisuuden, kansallisen ja monikansallisen maanpuolustuksen sekä asevoimien tilan merkityksestä. Siinä missä täysimittaisen sodan uhka Euroopan maaperällä saattoi vielä muutama vuosi sitten peittyä yleisessä keskustelussa muiden potentiaalisten uhkien alle, on se nyt palannut niiden rinnalle.

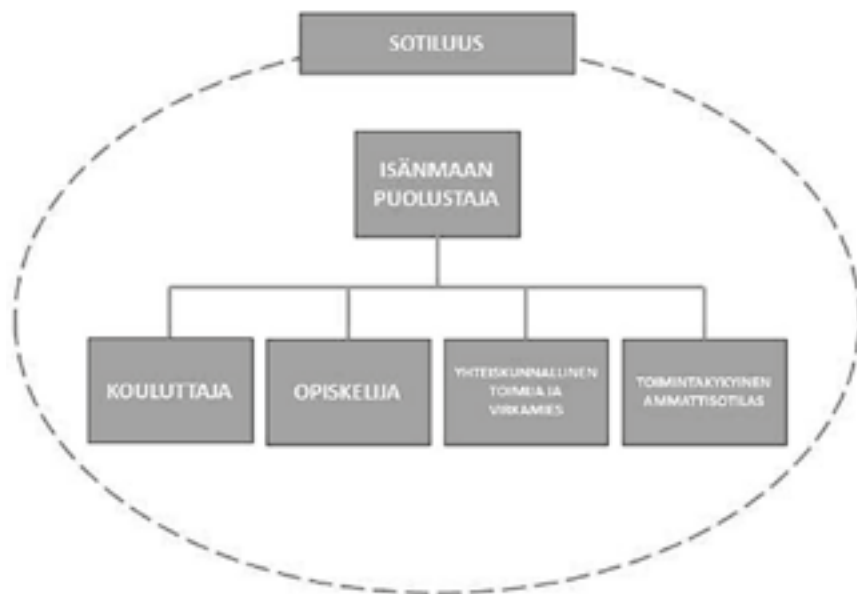
KÄSITYKSIÄ SOTILUUDESTA

Tutkimuskysymyksiin vastaaminen ja valittu tutkimusmetodi edellyttivät paitsi kadettien ja poliisiopiskelijoiden ammatti-identiteetin piirteiden selvittämistä ja kategorisointia myös niiden yhdistämistä turvallisuustoimijoille ominaisten käsitysten ja merkitysten osalta. Analyysin yhdistävän vaiheen seikkaperäinen suunnittelu ei ollut mahdollista ennen kuin molempien vastaajaryhmien käsitykset oli erikseen kategorisoitu. Vasta tällöin oli mahdollista siirtyä mahdollisten ylätasoinen kategorioiden muodostamiseen tai vastaavasti merkittävien eroavaisuuksien raportointiin ja johtopäätösten tekoon.

Kadettien käsityksistä sotiluudesta muodostettiin fenomenografisen analyysin avulla viisi ammatti-identiteettikategoriaa. Näistä selitysteeltään merkittävimmäksi ja hierarkkisesti korkeatasoisemmaksi käsitykseksi nousivat kadettien ilmaukset isänmaan puolustamisen merkityksellisyydestä, muiden ollessa horisontaalisesti kuvattuja, eli keskenään samanarvoisia. Suomen sotilaallinen puolustaminen, itsenäisyyden merkitys ja sitoutuminen lakisäättäisiin tehtäviin muodostivat eräänlaisen vastaajien käsitysten ytimen. Kategorioita muodostettaessa ja palattaessa yhä uudestaan aineistoon, isänmaan puolustaminen vaikutti yhä enenevässä määrin olevan lähtökohta muille ammatti-identiteetin piirteille.

Kadettien muut ammatti-identiteettikategoriat: kouluttaja- ja opiskelija-identiteetti, yhteiskunnallinen toimija ja virkamies -identiteetti sekä toimintakykyinen ammattisotilas -identiteetti vaikuttivat vastausten perusteella mahdollistuvan vain, jos sotiluuuden ydin muodostuu sukupolvia ja yhteiskuntaa yhdistävien arvojen ja lakisääteisen primääri-tehtävän ympärille. Vastausten perusteella sotiluuksimoninaisine vivahteineen ja ammatti-identiteetin piirteineen perustuu edelleen maanpuolustuksen merkityksellisyteen.

Kouluttaja- ja opiskelijaidentiteetit ovat vahvasti sidonnaisia kadettien tämänhetkiseen uravaiheeseen. Kadettikoulu on täysipäiväistä opiskelua ja valmistuvien sotatieteiden kandidaattien ensimmäiset työtehtävät ovat mitä suurimmalla todennäköisyydellä kouluttajatehtäviä. Näin ollen näiden ammatti-identiteetin

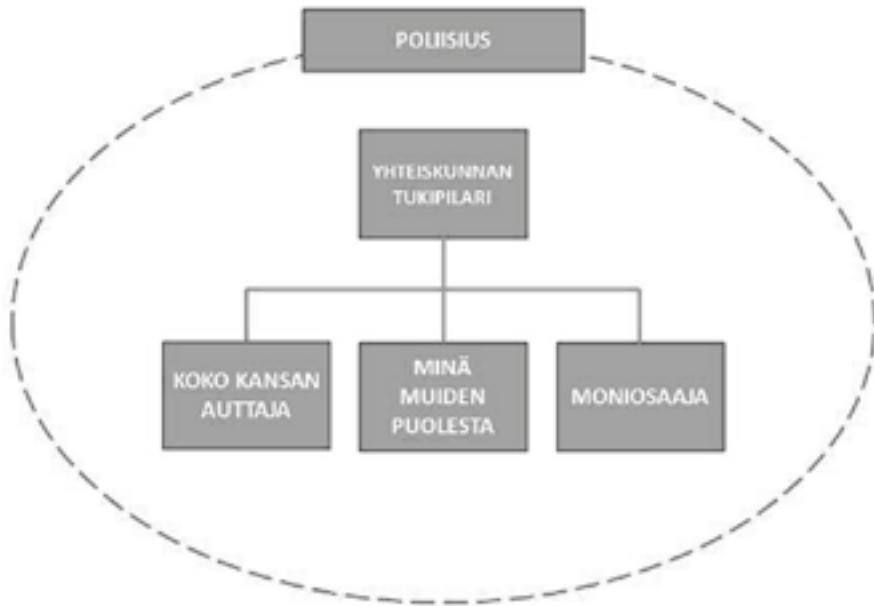
Kuva 3: Kadettien ammatti-identiteetikategoriat

piirteiden esiintyminen usean yksilön vastauksissa tuntui varsin luonnolliselta.

Vastauksista kävi myös ilmi, että kadetit kokevat linkittyvänsä monin tavoin muuhun yhteiskuntaan. Sotiluus nähtiin eräänlaisena kunnia-asiana, jossa yksittäinen upseeri edustaa paitsi itseään myös koko puolustusvoimia päivittäisissä toimissaan. Kadetit kokivat linkittyvänsä muuhun yhteiskuntaan puolustusvoimien ja ammattisotilaiden edustajina, kouluttajina ja valtion virkamiehinä. Ammatti-identiteettityössään kadetit kohtaavat työnsä moninaisuuden ja ne useat roolit, joihin sotilas työssään asettuu ja asetetaan. Yleinen asevelvollisuus takaa sen, että heidän koulutettavikseen tulee väistämättä yksilöitä kaikista yhteiskuntaluokista ja sosio-ekonomisista asemista. Näin ollen

myös heidän oma esimerkkinsä ammattisotiluudesta kantautuu laajalti asevelvollisten tietoon.

Yksi sotilaspedagogisen tutkimuksen ydinkäsitteistä, eli toimintakyky, esiintyi useissa kadettien vastauksissa kuvaten niitä vaatimuksia, joita he kokivat sotilaalla olevan. Osiinsa jakautumattomasti ihmisenä olemisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja eettisen ulottuvuuden yhteen nivova käsite on vastausten perusteella eräänlainen sotilaana olemisen ja pärjäämisen tavoitetilä. Sotilaina kadetit kokivat sitoutuvansa itsensä jatkuvaan kehittämiseen. Ammattisotilaan tulee vastausten perusteella kyetä toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla hyvinkin kompleksisissa ja vaihtelevissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Näin ollen

Kuva 4: Poliisiopiskelijoiden ammatti-identiteetikategoriat

toimintakyvyn kehittäminen rinnastettiin myös ammattitylpeyteen ja -taitoon. Kyetäkseen vaatimaan alaisiltaan on kouluttajan pystyttävä itse vähintään samankaltaisiin suoritteisiin ja selviytyäkseen taistelussa on itseä haastettava edelleen.

POLIISIUS

Siinä missä kadettien ilmaisema isänmaan puolustaja -identiteetti tuntui muodostavan varsin yleisesti jaetun ja merkittävän osan sotiluutta, jopa sen tietynlaisen ytimen, useissa poliisiopiskelijoiden vastauksissa mainittiin poliisiorganisaation olevan välttämättömyys yhteiskunnassamme. Samoin kuin kadettien vastauksissa myös poliisiopiskelijoiden kohdalla heidän käsityksissään todettiin olevan keskinäis-

tä hierarkkisuutta. Muiden poliisiuteen liittyvien ammatti-identiteetin piirteitä yhdistäen opiskelijat kokivat, ettei ole olemassa mitään muuta tahoja, joka kantaisi huolta kaikkien kansalaisten päivittäisestä turvallisuudesta, olisi valmis asettautumaan hyvän puolelle vaikeissakin tilanteissa ja auttamaan koko kansan kirjoa, kuin poliisi. Jo pelkällä poliisiorganisaation olemassaololla ja poliisin päivittäisellä näkyvyydellä koettiin olevan turvallisuutta lisäävä vaikutus. Mikäli edellä mainitut toimet jäisivät hoitamatta, yhteiskunnassa vallitsisi romahduttava anarkia. Näin ollen käsitys poliisin yhteiskunnallisesta merkityksestä ja välttämättömyydestä nousi muut ammatti-identiteetin piirteet mahdollistavaksi, hierarkkisesti korkeatasoisemmaksi kategoriaksi.

Useat vastaajat käsittivät poliisin ammatin olevan eritoten kansalaisten palvelamista ja auttamista. Koko kansan auttajina poliisit kohtaavat kansalaiset usein synkkinä ja vaikeina hetkinä, mutta myös hyvin arkipäiväisten asioiden parissa. Halu auttaa, mahdollisuus tämänkaltaisen avun antamiseen ja kyky suoriutua siitä poliisin univormussa vaikuttivat olevan varsin merkityksellisiä ammatinvalintaan ja työn mielekkyyteen liittyviä osatekijöitä.

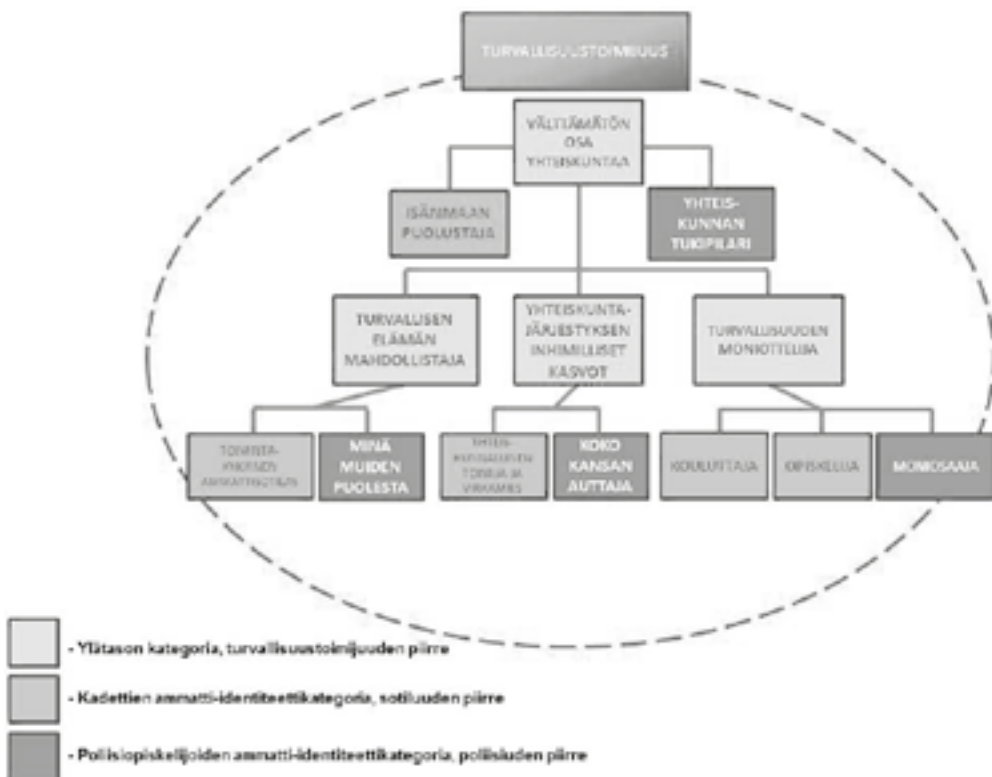
Poliisi pyrkii työssään edesauttamaan yksittäisten kansalaisten ja samalla koko yhteiskunnan pysymistä oikeilla raiteilla. Poliisin työllä on yhteiskuntaa homogenisoiva vaikutus. Lakeja ja järjestystä ylläpitämällä, kohtaamalla kansalaiset inhimillisesti ja vaihtelevissa tilanteissa auttamalla poliisi pyrkii tuomaan ääriaineksien ja yleistä turvallisuutta heikentävät tekijät lähemmäksi rauhan ja tasapainon tilaa. (Levä 2008, 289–292.)

Minä muiden puolesta -identiteetti näyttäytyy poliisiopiskelijoiden vastauksissa pohdintana poliisin ammatin vastuullisuudesta ja jokaisen toimijan omasta vastuusta olla kykenevä tehtäviensä täyttämiseen. Päivittäisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito vaatii opiskelijoiden vastausten perusteella voimakasta sitoutumista tehtävien vastuulliseen hoitamiseen ja suojeltaviin arvoihin, jolloin myös ammatti-identiteetin merkitys korostuu. Oman ammattikunnan arvoihin sitoutuminen ja niiden ilmentäminen käytännön työssä ovat merkittäviä ammattiin sosiaalistumisen prosesseja (vrt. Etäpelto 2007, 90–91; Vähäsantanen 2007, 157). Kyky

toimia ja vieläpä kyky toimia oikein vaikeissakin tilanteissa, ovat tavoittelemisen arvoisia ominaisuuksia, joiden poliisiopiskelijat kokevat olevan olennainen osa poliisin ammattia.

Siinä missä kadettien vastauksista oli kategorisoitavissa tiettyihin työtehtäviin ja sotilasuran vaiheisiin liittyviä ammatti-identiteetin piirteitä, kuten opiskelija- ja kouluttajaidentiteetti, poliisikokelaat kertoivat ammatistaan lokeroimatta itseään tarkasti mihinkään poliisin työkentän osaan kuuluvaksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että poliisiutta olisi tarkasteltu suppeasti tai ainoastaan yhdestä näkökulmasta, pikemminkin päinvastoin. Vastaajat kertoivat hahmottaneensa poliisin ammatin erittäin monipuoliseksi ja vaihtelevaksi jo ennen opiskelujen aloittamistakin, mutta se miten laajaksi kokonaisuudeksi se Poliisiammattikorkeakoulussa osoittautui, oli jopa yllättänyt osan poliisiopiskelijoista.

Moniosajaidentiteetti ilmenee erityisesti poliisiopiskelijoiden vastauksissa koskien heidän käsityksissään tapahtuneita muutoksia. Työharjoittelu, jossa he kyselyyni vastaamisen aikaan nuorempina konstaapeleina toimivat, oli viimeistään avannut monen vastaajan silmät poliisin ammatin moninaisuudelle. Käytännön työtä tekemällä teoriaopetus oli kyetty linkittämään osaksi päivittäistä poliisin työtä. Poliisiopiskelijat kokivat näin ollen saaneensa sekä koulutuskokonaisuuden että erityisesti työharjoittelun kautta realistisen kuvan poliisin työkentästä ja vaihtelevista uramalleista.

Kuva 5: Ylätason kategoriat ja turvallisuustoimijuus

KÄSITYSTEN VUOROPUHELU

Vaikka kadettien ja poliisiopiskelijoiden, kuten muidenkin ihmisten, identiteettien rakentuminen on hyvin yksilöllistä, oli niiden piirteistä muodostettavissa fenomenografisen analyysin avulla yhdistäviä kategorioita. Ilmaistessaan käsityksiään sotiluudesta tai poliisiudesta kukin vastaaja on tuonut ilmi sekä itse muodostamia että sosiaalisesti muodostuneita käsityksiä. Näin ollen myös kategoriat itsessään ilmentävät paitsi kahden eri ammatillisen yhteisön identiteettimalleja

myös niiden sisällä toimivien yksilöiden henkilökohtaisesti muodostamia ammatti-identiteetin piirteitä. Näistä kahden eri vastaajaryhmän ilmaisuista muodostetuista kategorioista muodostettiin edelleen vertailemalla yhdistäviä, turvallisuustoimijuutta määrittäviä, kategorioita.

Edellä olevan kuvion mukaisesti ylä-tason kategorioiden tarkoituksena on kuvata tutkittavaa ilmiötä yleisemmin ja universaalimmin; tässä tapauksessa turvallisuustoimijuuden näkökulmasta (vrt. Ahonen 1994, 127–128). Horisontaalisesti kuvattujen vastaajaryhmäkohtaisten

kategorioiden ylle muodostui näin ollen ilmiötä laajemmin selittävä ja hierarkkisesti korkeampi taso. (vrt. Järvinen & Järvinen 2004, 85–88.)

VÄLTÄMÄTÖN OSA YHTEISKUNTA

Aivan artikkelin alkupuolella lainattiin Sirpa Virran (2011, 118) ajatusta siitä, että turvallisuus on kaiken inhimillisen järjestäytymisen perimmäinen syy. Tämän voi sitoa ajatukseen turvallisuustoimijoiden ainutlaatuisesta asemasta yhteiskunnan palvelijoina ja inhimillisen elämän mahdollistajina. Vastaaajien ammatti-identiteetikategorioita muodostettaessa havaittiin kummankin vastaajaryhmän käsitysten ilmentävän paitsi vaihtelevia ja mukautuvia piirteitä myös tietynlaista pysyvyyttä ja vankkaa toiminnan perustaa. Kadetit ja poliisiopiskelijat perustelivat usein oman ammattinsa tarpeellisuuden vedoten siitä annettuihin lakeihin ja asetuksiin. Näin he tulivat linkittäneeksi oman ammattikuntansa osaksi laajempaa valtiollista rakennetta toimivine lainsäädäntöelimineen ja oikeuslaitoksineen.

Kadettien isänmaan puolustaja -identiteetti, poliisiopiskelijoiden yhteiskunnan tukipilari -identiteetti ja yhteen kokoava ylätason kategoria turvallisuustoimijoiden olemassaolon välttämättömyydestä ovat eräänlainen perusta turvallisuustoimijoiden ammatti-identiteetin rakentumiselle. Käsite oman ammatin kiistattomasta tarpeellisuudesta ja tehtäväkentän tärkeydestä antaa toiminnalle paitsi oikeutuksen ja yhteiskunnallisesti tärkeän statuksen myös yksilötasolla kokemuksen oman toiminnan kauaskantoisesta

merkityksellisyydestä, joka mahdollistaa muiden ammatti-identiteetin piirteiden sisällyttämisen osaksi yksilöllistä identiteettityötä. Tällöin välttämätön osa yhteiskuntaa -identiteetti myös muodostui hierarkkisesti muita ylätasonkategorioita merkitykseltään suuremmaksi ja ammatti-identiteettiä syvemmin kuvaavaksi turvallisuustoimijuuden piirteeksi.

Filander (2006, 51–53) kirjoittaa artikkelissaan ammatti-identiteettien olevan katoamassa. Jälkiteollisessa tietoyhteiskunnassa perinteisten ammattien ja ammattikuntien merkitys on vähentynyt. Ammatillisessa koulutuksessa ja kasvatuksessa sekä työelämässä korostetaan entistä enemmän joustavuutta, muutokseen sopeutumiskykyä ja kykyä ammatillisten rajojen ylittämiseen. Ammatti-ihmiseksi identifioitumisen sijaan samastumista ja identiteetin muodostusta tapahtuu suhteessa organisaatioon ja työpaikkaan, ei niinkään ammattiin itseensä.

Tässä kontekstissa turvallisuustoimijat tuntuvat olevan erityisasemassa eräänlaisena vastavoimana suhteessa katoaviin ammatti-identiteetteihin. Vastajaat perustavat merkittävän osan käsityksistään sotiluudesta ja poliisiudesta nimenomaan pysyvyyden varaan. Oman ammatin yhteiskunnallinen merkityksellisyys ja välttämättömyys, tahto lakisäateisten tehtävien täyttämiseen sekä oman profession primääritehtävä näyttäytyivät kadettien ja poliisiopiskelijoiden vastauksissa nimenomaan ammatti-identiteetin ytimeen kuuluvina seikkoina. Rättyä (1982, 46, 48–49) mukaillen tämä kielii ammatillisen identiteetin rapautumisen sijaan voimakkaasta sitoutumisesta omaan ammat-

tiin ja ammatti-identiteetin vahvasta roolista osana vastaajien minäkuva.

Vastaajien käsitys oman ammattinsa välttämättömyydestä on myös turvallisuuden kannalta merkityksellinen seikka. Turvallisuudessa voidaan katsoa olevan kyse nimenomaan ihmisyksilöiden turvallisuuden mahdollistamisesta, jolloin ihminen muodostuu paitsi turvallisuuden subjektiksi eli toimijaksi myös sen kohteeksi eli objektiksi. Turvallisuuden mahdollistavat tekijät ja toimijat, kuten valtio ja turvallisuusprofessiot, ovat tällöin turvallisuuden instrumentteja. Eri tekijöiden erottelu subjekteiksi, objekteiksi ja instrumenteiksi ei kuitenkaan poissulje muunlaisia käsityksiä tai jaottelun kontekstisidonnaista eriyvääisyyttä. Se, mikä yhdelle näyttäytyy turvallisuuden instrumenttina saattaa olla toiselle arvo sinänsä eli suojeltava objekti. (vrt. Huru 2004, 46–47, ks. myös McSweeney 1999, 84–88.)

Korostaessaan oman ammattinsa ja samalla vähintäänkin epäsuorasti ammatti-identiteettinsä välttämättömyyttä, kadetit ja poliisiopiskelijat käsittävät turvallisuustoimijuuden paitsi turvallisuuden luomisen instrumentiksi myös itsessään turvallisuusobjektiksi (Huru 2004, 46–47). Jotta turvallisuus yhteiskunnallisena tavoitteena olisi saavutettavissa, täytyy sen vuoksi työtään tekeillä yksilöillä olla lainvoimainen ja yleisesti hyväksytty status. Tämä mahdollistaa muiden turvallisuustoimijuuden piirteiden sisällyttämisen osaksi ammatillista identiteettiä ja sen konkreettisen ilmentämisen osana päivittäistä työtä, joka edelleen selittää nyt käsitellyn kategorian hierarkkista asemaa suhteessa muihin ylätasen kategorioihin.

Turvallisuuden kannalta on välttämätöntä, että kansakunnasta löytyy joukko ihmisiä, jotka ovat valmiita asettumaan uhkien tielle muuta yhteiskuntaa suojellakseen. Tällöin myös turvallisuustoimijuudesta itsestään muodostuu turvallisuuden objekti ja arvo, jota on suojeltava yhteiskunnallisesti merkittävän vastuun täyttämiseksi.

TURVALLISEN ELÄMÄN MAHDOLLISTAJA

Siinä missä edellinen turvallisuustoimijuuden kategoria oli ilmiötä selittävän voimansa vuoksi asetettavissa eräänlaisiksi koko toiminnan lähtökohdaksi, selittää turvallisen elämän mahdollistaja-kategoria sitä, miten toimijat itse näkevät kykenevänsä vastuullisen työnsä suorittamiseen. Jotta yksittäinen turvallisuustoimija, turvallisuuden eteen työtään tekevä ihminen, olisi kykenevä kantamaan vastuunsa ja palvelemaan yhteiskuntaa parhaalla mahdollisella tavalla, on hänen kyettävä toimimaan tilanteissa, joissa toimintaedellytykset ovat äärimmäisen hankalat ja jopa ulkoisten tekijöiden toimesta minimoidut. Ääritapauksissa turvallisuustoimijan työ ja vastuu alkaa siitä, kun enemmistö ihmisistä toteaa olevansa kyvyttömiä toimimaan.

Tulevina, ja osin nykyisinä, turvallisuuden ammattilaisina osa vastaajista koki olevansa vastuussa itsensä monipuolisesta kehittämisestä. Kyky toimia silloin, kun sitä eniten vaaditaan ja jolloin keskivertokansalainen saattaisi primitiivisen vaiston sa varassa pyrkiä pakenemaan tilanteesta edellyttää monenlaista tietoa, taitoa, keskeytystä ja voimaa. Paitsi konkreettisesti

fyysisessä mielessä, edellä mainittuja ominaisuuksia vaaditaan sotilaspedagogisen toimintakyvyn teorian hengessä myös ihmisenä olemisen sosiaalisilta, psyykkisiltä ja eettisiltä ulottuvuuksilta. (vrt. Toiskallio 2009, 49–51.)

Kadettien vastauksia koskevassa analyysissä todettiin toimintakykyinen ammattisotilas -identiteetin esiintyvän laajalti koko vastausaineistossa. Sitoutumisen voimakkuus ja kyseisen ammatti-identiteetin piirteen suhde henkilökohtaiseen identiteettiin vaikuttivat kuitenkin vaihtelevan persoonakohtaisesti. Poliisiopiskelijoiden kohdalla minä muiden puolesta -identiteetti vaikutti erittäin merkittävältä poliisiuden piirteeltä niiden vastaajien kohdalla, jotka olivat sen omaksuneet. Kadettien rinnakkaiskategoriaan verrattuna esiintyvyys ei ollut kuitenkaan yhtä laajaa. Tämä edelleen vahvistaa tulkintaa ammatti-identiteetin vaihtuvasta, mukautuvasta ja henkilökohtaisissa sekä sosiaalisissa prosesseissa rakentuvasta luonteesta (vrt. Vähäsantanen 2007, 160).

Toinen selitys sille, miksi toimintakyvyn kehittämiseksi annettu arvo osana turvallisuustoimijuuden kokonaisuutta vaikutti vaihtelevan vastaajakohtaisesti, löytyy turvallisuusprofessioiden arjesta. Ellonen ym. (2000, 113) muistuttavat, että ääritilanteet ja todellisen vaaran kohtaaminen ovat vain murto-osa poliisin työtä. Vastaavasti päivätyössään varusmiesten kouluttajana ammattisotilas on tekemisessä pikemminkin arkisten kuin äärimmäisten tilanteiden kanssa. Tällöin ponnistelut oman toimintakyvyn kehittämiseksi saattavat jäädä muiden ammatillisten piirteiden varjoon, vaikka fyysisen,

psyykkisen, sosiaalisen ja eettisen kyvykkyyden merkitystä ei sinänsä olisi unohdettu.

Vaikka sitoutumisen voimakkuus vaihtelee, voidaan yleistäen todeta vastaajien hahmottavan turvallisen elämän mahdollistamisen vaativan toimijoiltaan kykyjä, joiden saaminen ja ylläpito vaativat paitsi henkilökohtaista sitoutumista ja harjoitusta myös koulutusta ja kasvatus- ta. Kadettien vastauksissa toimintakyvyn kehittämiseen liittyvät ilmaukset koskivat pääsääntöisesti sotilaan fyysistä ja henkistä kuntoa ja jaksamista sekä sotilasojohtajan sosiaalista kyvykkyyttä. Poliisiopiskelijat, joilla on koulutusrakenteen puitteissa mahdollisuus saada kokemusta tulevista työtehtävistään työharjoittelun muodossa, puolestaan korostivat vastuutaan päätöksentekijöinä ja turvallisuustoimijoina, mikä viittaa toimintakyvyn eettiseen ulottuvuuteen. Vastaava kosketus oman työn arkeen ja sitä kautta vastuu omasta toiminnasta suhteessa niihin henkilöihin, joihin omat päätökset konkreettisesti vaikuttavat, on kadeteilla vasta edessä.

Toimintakyky turvallisuustoimijoiden koulutuksen ja kasvatuksen lähtökohtana ja ihmiskuvana antaa oppilaitoksille, kouluttajille ja kasvattajille mahdollisuuden lähestyä työtään ja mieltää oppijat holistisina kokonaisuuksina, joiden kasvu edellyttää ihmisenä olemisen kaikkien ulottuvuuksien huomioon ottamista. Toimintakyky on merkityksellinen käsite myös ammatti-identiteetin kehittymisen kannalta. Ammatillisen kasvun edesauttaminen ja identiteettityön tukeminen mahdollistuu tai vähintäänkin helpottuu, kun koulutuksen ja kasvatuksen taustalla

vaikuttava ihmiskuva on yhtenäinen ammatillisiin erityispiirteisiin ja vaatimuksiin sidottu sekä identiteettiprojekteihin kytkeytyvä.

Toimintakykyiset ammattisotilaat ja muiden puolesta itsensä likoon laittavat poliisimiehet ovat turvallisen elämän mahdollistajia, joiden vastuullinen tehtävä edellyttää kokonaisvaltaista kehittymistä turvallisuustoimijana. Tällöin, kuten aiemmin molempien vastaajaryhmien käsityksiä eriteltäessä todettiin, oma ammatti saattaa ajoittain tuntua pikemminkin elämäntavalta kuin työltä. Tieto niistä vaatimuksista, mitä ääritilanteet ja kyky niissä toimimiseen yksittäiselle toimijalle asettavat sekä vastuu muiden kansalaisten hyvinvoinnista motivoivat toimijoita huolehtimaan omasta toimintakyvystään. Ammatin merkityksellisyys ja siihen sitoutuminen, tahto kehittyä ja vahva ammatti-identiteetti ovat puolestaan oivaa maaperää koulutuksen ja kasvatuksen lähtökohdiksi.

YHTEISKUNTAJÄRJESTYKSEN INHIMILLISET KASVOT

Sekä kadetit että poliisiopiskelijat hahmottivat linkittyvänsä muuhun yhteiskuntaan monilla eri tavoilla. Omassa päivätyössään he ovat osaltaan luomassa sitä kuvaa, mikä muilla kansalaisilla on turvallisuustoimijoista, sotilaista ja poliiseista. Yhteiskuntajärjestyksen inhimilliset kasvot -kategoria on summa niistä vastaajien käsityksistä, joilla he kuvaavat sitä, miten he haluaisivat ammattilaisina näyttäytyä muille kansalaisille ja asemoitua osaksi yhteiskuntaa. Kadettien ja

poliisiopiskelijoiden käsityksissä oman ammattinsa yhteiskunnallisesta roolista ja vaikuttavuudesta, yhdistettynä heidän kokemukseensa oman professionsa välttämättömyydestä, on viitteitä turvallisuuden keskeisimpien kohteiden ja tavoitteiden määrittelyyn liittyvästä pohdinnasta. Vastaajat kokevat olevansa vastuussa toiminnastaan muulle yhteiskunnalle ja tekevänsä työtään nimenomaan muiden ihmisten vuoksi. Samalla he antavat turvallisuustoimijuudelle ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamiselle inhimilliset kasvot, joiden avulla vuorovaikutus kansalaisten sekä sotilaiden ja poliisien välillä mahdollistuu.

Samoin kuin muiden hierarkkisesti alempitasoisten kokoavien kategorioiden osalta myös yhteiskuntajärjestyksen inhimilliset kasvot -kategoria on mielleltävä vastaajien omaan ammattiin liittyvien välttämättömyys- ja tarpeellisuuskäsitysten kautta osaksi turvallisuustoimijuuden kokonaisuutta. Kyky koko kansan kohtaamiseen ja ongelmatilanteissa auttamiseen sekä vastuullisena valtion virkamiehenä toimimiseen edellyttää, että ammatilla on tunnustettu rooli ja status yhteiskunnassa. Molempien vastaajaryhmien vastauksissa pohdittiin sitä, millainen kuva muilla kansalaisilla on omasta ammatista ja sen edustajista. Negaatioista ja vähättelevistä stereotyyppioista haluttiin sanoutua irti. Yhteiskunnallisina virkamiehinä, koko kansan auttajina ja kokoavasti yhteiskunnan inhimillisinä kasvoina kadetit ja poliisiopiskelijat käsittävät turvallisuuden kohteen olevan ihminen ja ihmisyyys itsessään. Käsityksessä korostuu se, että turvallisuustoimijat ovat olemassa

nimenomaan koko kansaa ja sen identiteettien kirjoa varten.

Raportissa esiteltyt turvallisuustoimijuuden piirteet voidaan tulkita paitsi ammatti-identiteettien ilmenemismuodoiksi myös eräänlaisiksi tavoittelemisen arvoiksi hyveiksi, joita vastaajat haluavat työllään ilmentää ja viestiä. Ylätason kategoria, turvallisuustoimijuuden välttämättömyys, antaa toimijoille mahdollisuuden mieltää oma ammatti paitsi turvallisuuden luomisen instrumenttina myös sen toimivuuden takaamisen vuoksi suojeltavana arvona ja turvallisuuden objektina. (vrt. McSweeney 1999, 84–88).

TURVALLISUUDEN MONIOTTELIJA

Poliisiopiskelijoiden käsitykset itsestään, työstään ja tulevaisuuden odotuksistaan keskittyivät selkeästi ja konkreettisesti heidän koulutuksessa oppimaansa ja sisäistämäänsä poliisin työkentän moninaisuuteen. Ilmauksista oli tulkittavissa viittauksia jaksoihin, jolloin koulutus oli painottunut esimerkiksi rikosten tutkintaan tai järjestyspoliisina toimimiseen. Poliisiopiskelijat eivät kuitenkaan tehneet moninaisten tehtävien ja toimienkuvien välille painotuseroja, vaan käsittelivät poliisiutta eräänlaisena kokonaisuutena, johon työn moninaisuus kiinteästi kuuluu.

Kadettien vastauksista puolestaan löytyi selkeitä ilmauksia tiettyihin sotilaan tehtäviin ja statuksiin. Kadettien käsityksistä muodostetut ammatti-identiteettikategoriat, kouluttaja- ja opiskelijaidentiteetti, ovat selkeästi sidottavissa vastaajien tämänhetkiseen uravaiheeseen ja lähitulevaisuuden odotuksiin. Fenomenografisen

tutkimuksen kannalta sisällöllisiä eroavaisuuksia olennaisemmaksi asiaksi ylätason kategoriaita muodostettaessa nousee kuitenkin vastaajaryhmäkohtaisten käsitysten taustalla olevat merkitysrakenteet (Ahonen 1994, 144–147).

Vaikka ilmaiset eroavatkin toisistaan, on vastaajien antamista merkityksistä löydettävissä yhteneväisyyksiä. Sekä kadetit että poliisiopiskelijat ovat käsittäneet valitsemansa ammatin monipuoliseksi, kehittyväksi ja monenlaista osaamista vaativaksi kokonaisuudeksi, joka edellyttää sen sisällä toimivalta yksilöltä kykyä mukautua erinäisiin muuttuviin vaatimuksiin. Turvallisuustoimijoina he kokevat olevansa eräänlaisia turvallisuuden moniottelijoita, joiden työtehtävät ja työnkuvat muuttuvat tehtäväkohtaisesti uran edetessä. Tämä ylätason kategoriaksi muodostamani turvallisuustoimijuuden piirre yhdistää niin kadettien kouluttaja- ja opiskelijaidentiteettejä kuin poliisien moniosaajaidentiteettiäkin. Laaja tehtäväkenttä ja moninaiset työtehtävät ovat osa turvallisuustoimijoiden urakehitystä. Kullonkin tehtävä asettaa yksilölle omat vaateensa ja haasteensa. Uusiin tehtäviin siirryttäessä aiemmin opittua ja koettua olisi myös kyettävä hyödyntämään osana uusien tietorakenteiden muodostamista ja tehtävään orientoitumista (vrt. Collin 2007, 212–214).

Syy siihen, miksi kadetit ilmaisivat käsityksiä omasta ammatistaan poliisiopiskelijoina tarkkarajaisemmin, selittyy ainakin osin koulutuksen sisällöllisillä ja rakenteellisilla eroilla. Vastatessaan tutkimuskyselyyn poliisiopiskelijat toimivat nuorempina konstaapeleina poliisilaitok-

sisä ympäri Suomea. Työharjoittelunsa aikana he tutustuvat poliisiin työtehtäviin varsin laaja-alaisesti. Harjoittelujakso pitää sisällään sekä uudessa että vanhasa tutkintorakenteessa poliisiyksiköiden tukitoimintaan, asiakaspalveluun, lupahallintoon, valvonta- ja hälytystoimintaan sekä rikostorjuntaan ja -tutkintaan perheytymistä (Poliisiammattikorkeakoulu 2014, 50). Poliisiin työtehtävien kokonaisuus tulee näin ollen jokaiselle opiskelijalle varsin konkreettisesti.

Kaikki kyselyyn osallistuneet kadetit opiskelivat Maasotalinjalla, joko jääkäri ja panssaritorjunta-, kranaatinheitin- tai tiedusteluopintosuunnalla. Jalkaväen upseerin ensimmäiset työtehtävät Kadettikoulun jälkeen ovat lähes poikkeuksetta kouluttajatehtäviä. Näin ollen kouluttajaidentiteetin esiintyvyys kadettien vastauksissa tuntuu varsin luonnolliselta. Kun ottaa huomioon vielä sen tosiasian, että Kadettikoulusta valmistuvien nuorten upseerin työllistymisaste on täydet sata prosenttia, voidaan todeta kadettien kykenevän hahmottamaan lähitulevaisuutensa näkymät poliisiopiskelijoita tarkemmin. Urakulku palvelusitoumuksiin, määräaikaisine virkoineen, tulevine tutkinnon täydentämisineen ja loppujen lopuksi vakinaisine virkoineen on Maanpuolustuskorkeakoulussa opiskeleville yksilöille alusta asti selvä. Vastaavaa taetta työllistymisestä saati työtehtävän laadusta ei poliisiopiskelijoiden kohdalla ole, jolloin heidän on tulkintani mukaan pyrittävä samastamaan itseään kadetteja useampaan ammattirooliin ja organisaation identiteettimalliin.

Tieto tulevasta työtehtävästä ja sen

sisällöstä helpottaa yksilön kykyä etsiä ja löytää samastuttavia identiteettimalleja, jolloin ammatti-identiteetin sosiaalinen rakentuminen helpottuu. Toisaalta monialaisuuden hahmottaminen, yhdistettynä epävarmuuteen tulevien tehtävien luonteesta, pakottaa yksilön edellä mainittua autonomisempaan ja yksilöllisempään identiteettityöhön. Siinä missä poliisiopiskelijat tutustuvat poliisina työhön laaja-alaisen käytännön harjoittelun kautta, kadettien kokemukset käytännön työelämästä rajoittuvat ennen opiskeluiden aloittamista koettuun mahdolliseen sopimussotilasikaan, muutamaa varusmiehille opiskelijatyönä toteutettuun harjoitukseen ja vapaaehtoiisiin kesätyörupeamiin joukko-osastoissa. Kadetin palvelusarvolla puolustusvoimissa vietetty aika on täysipäiväistä opiskelua ilman mittavaa työharjoittelua tai joukko-osaston arkeen tutustumista, jolloin opiskelijaidentiteetin muodostuminen osaksi sotiluuden kokonaisuutta tuntuu varsin luonnolliselta. Kadetit tietävät mitä suurimmalla todennäköisyydellä valmistuvansa varusmiesten kouluttajiksi, johon myös suuri osa heidän omasta koulutuksestaan tähtää. Identiteettimalleihin, jotka vastaavat heidän kuvaansa hyvästä kouluttajasta ja kouluttajuudesta on näin ollen helppo samastua. (vrt. Vähäsantanen 2007, 160–163).

Yhtä tarkkarajainen samastumisprosessi saattaa tulkintani mukaan olla poliisiopiskelijoiden kohdalla vasta edessä. Työyhteisöllä, johon he valmistumisensa jälkeen astuvat on eittämättä tässä suhteessa merkittävä rooli osana ammatti-identiteetin rakentumista. Toki työhar-

joittelu antaa myös mahdollisuuksia identiteettimallien etsimiselle ja samastumiselle. Toisaalta kadettien tulevat työyhteisöt vaikuttavat heidän prosesseihinsa täsmälleen samalla tavalla. Valmistumisen kynnyksellä koen kuitenkin poliisiopiskelijoiden muodostaneen, koulutusrakenteesta ja työllistymiseen liittyvistä realiteeteista johtuen, kuvansa itsestään ammattikuntansa edustajina kadetteja autonomisemmin.

Etäpelto ja Vähäsantanen (2006, 44–45) toteavat identiteettityön persoonallisen ja sosiaalisen painotuksen todennäköisesti vaihtelevan ammatti-identiteetin rakentumisen eri vaiheissa. Uran alussa painottuvat identiteetin rakentamisen sosiaaliset aspektit, kuten työhön ja työyhteisöön sosiaalistuminen. Kadettien kohdalla tämä tarkoittaa itsensä suhteuttamista kurssitovereihin, kouluttajiin, opettajiin ja muihin tavoitettavissa oleviin identiteettimallien lähteisiin. Poliisiopiskelijoiden mahdollisuus tutustua poliisiin työhön työharjoittelun kautta antaa heille eväät siirtyä ammatti-identiteetin rakentamisessa kadetteja varhaisemmassa vaiheessa persoonalliselle tasolle. Toisaalta epävarmuus tulevasta työtehtävästä ja sen laadusta ei täysin mahdollista tehtäväkohtaisen identiteetin yksilöllistä muodostumista. Näin ollen on todennäköistä, että sosiaalistumisprosessi niin poliisiopiskelijoiden kuin kadettienkin kohdalla tulee jatkumaan myös valmistumisen jälkeen uuteen työyhteisöön sosiaalistumisen kautta. Ammatti-identiteetti ei ole luonteeltaan pysyvä, vaan pikemminkin dynaaminen ja työyhteisössä neuvoteltava kokonaisuus, jossa sen yksilöllisen ja

yhteisöllisen ulottuvuuden vuoropuhelu ja ajoittainen painotusten vaihtelu jatkuvat läpi koko prosessin.

Molempien vastaajaryhmien voidaan tulkita hahmottavan turvallisuustoimijuuden vaativan kykyä mukautua vaihteleviin tilanteisiin, toimintaympäristöihin, työtehtäviin ja uravaiheisiin. Turvallisuuden moniottelija -kategorian voidaan katsoa olevan turvallisuustoimijoiden tapa suhtautua ammatillisiin muutoksiin ja eräänlainen vastaus moniosajuuden vaateelle sekä selviytymiskeino identiteettejä ravistelevien muutosten edessä. Moninaisten osaamisvaateiden tunnistaminen sekä kyky muutosten ennakointiin ja niihin sopeutumiseen edesauttaa ammatti-identiteetin kehittymistä. Moniottelijamaisella identiteetin piirteellä voi näin ollen olla rakentumisprosessia itseään voimaannuttava vaikutus.

Filander (2006, 51–53) perustelee havaintonsa ammatti-identiteettien katoamisesta nyky-yhteiskunnasta työelämän ja koulutuksen murroksella, jonka seurauksena vakiintuneet ammatit ja työnkuvat lakkaavat olemasta. Vahvasti omaan työhönsä orientoituneiden ammattilaisten sijaan työmarkkinoilla etsitään moniosajia, jotka kykenevät mukauttamaan työtään ja kykyjään ammatilliset rajat ylittäen ja sopeutumaan moninaisiin prosesseihin. Kadettien ja poliisiopiskelijoiden käsityksistä itsestään oman ammattikuntansa edustajina oli myös löydettävissä viitteitä mukautumiskyvyn ja laaja-alaisen osaamisen hyveellisyydestä. Vastaajien käsitysten perusteella kategorisoidut moniosajuuteen viittaavat ammatti-identiteetin piirteet ja turvallisuuden moniottelija -identiteetti

osana laajempaa turvallisuustoimijuuden kokonaisuutta eivät kuitenkaan tulkintani mukaan ilmennä turvallisuustoimijoiden ammatti-identiteetin rapautumista, vaan pikemminkin kertovat perinteisessä valtiollisessa ja perustaltaan lakisääteisessä professionissa toimivien yksilöiden kyvystä sisällyttää muussa yhteiskunnassa ja ammatillisuudessa tapahtuneet muutokset osaksi oman ammatillisen identiteetin rakentumisprosessia.

Kokemus moninaisuuden ja muutoksen kuulumisesta kiinteästi omaan ammattiin helpottaa uusien tehtävien ja toimintatapojen omaksumista sekä identiteettityön jatkamista. Tämänkaltaisen kokemuksellisuuden ylittävillä ja liian rajuilla muutoksilla saattaa kuitenkin olla myös omaan ammattiin sitoutumista heikentävä vaikutus. Tässä suhteessa ammattien moninaisuuteen valmistavan ammatti-identiteetin piirteen tunnistaminen muodostuu merkitykselliseksi myös opetus- ja kasvatustyön kannalta. Turvallisuustoimijoiden työkentän monipuolinen kuvaaminen, oman alan käytännön työhön ja muiden viranomaisten toimintaan tutustuminen, vaihtelevien uramallien esittely ja moninaisten identiteettimallien tarjoaminen osana kadettien ja poliisiopiskelijoiden koulutusta edesauttaa kunkin yksilön oman ammatti-identiteetin kehittymistä. Kyseiset teemat on varmasti huomioitu molempien tutkimukseeni osallistuneiden oppilaitosten opetusohjelmissa, mutta tulkintani mukaan niitä voitaisiin edelleen kehittää identiteettityön kaikkien osapuolien työn helpottamiseksi. (vrt. Vähsäntanen 2007, 173–175).

POHDINTA

Turvallisuutta toiminnallaan luovien toimijoiden tutkiminen osoittautui ajankohtaiseksi ja merkitykselliseksi aiheeksi. Muuttuvassa maailmassa eri turvallisuustoimijoiden välttämättömyys ja turvallisuutta luovan työn merkitys ei näytä olevan vähentymässä, vaan pikemminkin päinvastoin. Muutos ympäröivässä yhteiskunnassa kuitenkin ajaa väijäämättä myös muutoksiin eri turvallisuusprofession asemoitumisessa turvallisuuden kokonaisuuteen ja toimijoiden itsensä, eli turvallisuusaloilla työskentelevien ihmisten, tapaan hahmottaa oma ammatillinen ja yhteiskunnallisesti merkittävä roolinsa ja identiteettinsä. Toisaalta, vaikka muutos on monella tapaa ollut yksi tutkimukseni kantavista teemoista, on lohdullista huomata, että tietyt turvallisuuteen liittyvät asiat ovat kestäneet voimakkaat muutospaineet.

Kuten Hänninen (2006, 191) toteaa, ammatti-identiteetti ei ole valmiiksi sisään rakennettu tai ulkoa annettu kokonaisuus, vaan jokaisen yksilön on luotava se itse. Tavot suhteuttaa sosiaalinen elämismaailma osaksi omaa persoonaa ja ammatillista identiteettiä, vaihtelevat yksilöllisesti ja ajallisesti ja. Opettajan ja kasvattajan kyky tunnistaa yksilöllisiä ammatti-identiteetin rakentumisen ja sossialistumisen vaiheita ja tapoja edesauttaa hänen pyrkimyksiään identiteettityön tukemiseen.

Oli rohkaisevaa havaita, että sekä kadettien että poliisiopiskelijoiden ammatti-identiteetin ytimen muodosti ajatus oman ammatin ja sen sisällä olevien toi-

mijoiden yhteiskunnallisesta välttämättömyydestä. Laajan turvallisuuskäsityksen hengessä, ajassa, jolloin uhkat ja niiden varalta turvattavat kohteet moninaistuvat on tähän tarkoitukseen varatut keinot pystyttävä suhteuttamaan edellä mainittuun. Tällöin myös kunkin turvallisuus-toimijan rooli osana kokonaisturvallisuutta ja kyky yhteistoimintaan korostuvat. Vaatimus monenkeskisestä yhteistyöstä ei saa kuitenkaan tulkintani mukaan koskaan johtaa turvallisuustoimijoiden oman profессиokohtaisen primääritehtävän hämartymiseen. Kuten viimeaikainen kehitys ympäröivässä maailmassa osoittaa, on poikkeusoloihin varautuminen ja kyky reagoida olemassa olevilla turvallisuusra-kenteilla nopeastikin eskaloituviiin uhkiin yhä merkityksellisemmässä asemassa. Laajan turvallisuuden luominen ja monenkeskinen turvallisuusyhteistyö on mahdollista vain, jos kunkin toimijan oma tehtävä tulee kaikissa tilanteissa täytetyksi.

Tutkimukseen liittyvään kyselyyn vastanneet opiskelijat kokivat pääsääntöisesti oman ammatillisen identiteetin piirteiden ja sen kehittymisen pohdinnan heille itselleen hyödylliseksi. Monet uskoivat myös tämänkaltaisen ajatustyön merkityksen edelleen korostuvan työuran edetessä. Täten vastaajat hahmottivat ammat-ti-identiteetin, sotiluuden, poliisiuden ja turvallisuustoimijuuden olevan merkityksellinen ja alati jatkuva rakennusprosessi, joka muuttaa muotoaan osana toimijan

amatillista kasvua ja kokemuksia. Turvallisuusalan toimijoiden ammatti-identiteetillä ja ammatilla itsellään oli vastausten perusteella merkittävä arvo. Turvallisuus-toimijuutta on turvallisuustavoitteiden saavuttamiseksi suojeltava ja vaalittava, jolloin se näyttäytyy paitsi kokonaisturval-lisuuden instrumenttina myös sen epäsuo-rana objektina. Ammatti-identiteetillä on täten yksittäisen toimijan työssä jaksami-seen ja siihen sitoutumiseen liittyvä suo-tuisa vaikutus, mutta se on myös itsessään yhteiskunnallisesti laaja-alaista turval-lisuutta lisäävä tekijä. Turvallisuustoimijat, joiden ammatillinen ydin perustuu ajatuk-selle oman ammatin merkityksellisyydestä ja yhteiskunnallisesta tarpeellisuudesta, ovat valmiita vastaamaan kansalaisten tur-vallisuudesta vallitsevaan turvallisuusym-päristöön mukautuen ja muita ammat-ti-identiteettinsä piirteitä hyödyntäen. (vrt. McSweeney 1999, 84–88; Vähäsant-anen 2007, 160, 175–176).

Maasotakoulussa, Leirikentän puis-tossa, seisoo jyrkeänä Kadettiketju. Ka-dettikursseja ja -sukupolvia symboli-sesti yhdistävässä muistomerkissä lukee sanat: ”Ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki.” Pienellä sanamuotoerolla ja motivointikeinoksi tulkitta-valla jatkokysymyksellä, mutta täsmäl-leen samalla johtoajatuksella varustettu muistokivi löytyy myös Tampereen Her-vannasta Poliisiammattikorkeakoulun pi-halta¹. Lähtökohtia ja jaettua arvopohjaa

1 Kyseessä on vuoden 1963 oppilaskunnan pystyttämä usean metrin korkuinen paasi. Paadessa on ketju jonka päällä on teksti ”KETJU ON NIIN VAHVA KUIN SEN HEIKOIN RENGAS”. Kivipaasi oli pystytetty Otaniemen Poliisiopistolle ja se siirrettiin poliisioppilaitosten yhdistyessä Tampereen Hervantaan kesällä 2007

yhteistoiminnan kehittämiseksi ja syventämiseksi on varmasti olemassa. Turvallisuustoiminta on aina yhteisöllistä (Mutanen 2010, 27–28) ja laajan turvallisuuskäsityksen mukaisesti turvallisuus vaatii toteutuakseen monenkeskistä yhteistyötä (Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2010). Eri turvallisuuden aloilla toimivien yksilöiden rohkaiseminen syventämään tietotaitoaan esimerkiksi muiden toimijoiden oppilaitoksissa ja opeuskokonaisuuksissa tai muutoin oman

segmentin ulkopuolelle astuminen, omia vastuita unohtamatta, voisi näin ollen olla varteen otettava keino turvallisuustoimijoiden ammatti-identiteetin, ammattitaidon ja osaamisen kehittämiseksi ja yhteisen turvallisuustavoitteen saavuttamiseksi. Katsantokannan ja ammatillisen sisällön laajentaminen on myös turvallista toteuttaa sellaisten toimijoiden kohdalla, jotka perustavat ammatti-identiteettinsä yhteiskunnalliselle välttämättömyydelle eivätkä tingi omista vastuistaan tai tehtävistään.

Lähteet

- Ahonen, S. 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen, & S. Saari. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 113–160.
- Buzan, B. & Wæver, O. 2003. Regions and Powers. The Structure of International Security. Cambridge: University press.
- Collin, K. 2007. Työssä oppiminen prosesseina ja ohjauksen haasteena. Teoksessa A. Etäpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. 1. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 198–215.
- Ellonen, E., Kekomäki, K., Raivola, P., Taiha, H. & Väitalo, T. 2000. Etiikka ja poliisin työ. Poliisiammattikorkeakoulu, Oppikirjat 6. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Etäpelto, A. & Vähäsantanen, K. 2006. Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa A. Etäpelto & J. Onnismaa (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. 1. painos. Vantaa: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 26–49.
- Etäpelto, A. 2007. Työidentiteetti ja subjektiivisuus rakenteiden ja toimijuuden ristiaallokossa. Teoksessa A. Etäpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) Työ, identiteetti ja oppiminen. 1. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 90–142.
- Filander, K. 2006. Työ, koulutus ja katoavat ammatti-identiteetit. Teoksessa J. Mäkinen, E. Olkinuora, R. Rinne & A. Suikkanen (toim.) Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 43–60.
- Huru, J. 2004. Mitä tekemistä identiteetillä on turvallisuuden kanssa?: McSweeney vastaan Buzan ja Wæver. Kosmopolis: rauhan-, konfliktin- ja maailmanpolitiikan tutkimuksen aikakauslehti. Vol. 34: 3/2004. Tampere: Suomen rauhantutkimusyhdistys, 29–50
- Hänninen, S. 2006. Voimaantumisen kehitysohjelma persoonallisen ja ammatillisen identiteetin tukijana. Teoksessa A. Etäpelto & J. Onnismaa (toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. 1. painos. Vantaa: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 191–217.
- Järvinen, P. & Järvinen A. 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.
- Lahtinen, K. 2015. Turvallisuustoimijuus - Kadettien ja poliisiopiskelijoiden käsityksiä ammatti-identiteetistään. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. SM 900. Pro gradu -tutkielma.
- Laki puolustusvoimista. 2007.

- Levä, I. 2008. Kansallisvaltion teräsmiehestä valtakunnan sovittelijaksi. Poliisikulttuurin psykohistorialliset solmukohdat 1930–1997. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. *Bibliotheca Historica* 116. Akateeminen väitöskirja.
- McSweeney, B. 1999. *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mutanen, A. 2010. Turvallisuustoiminnasta. *Tiede ja ase*. Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu. N:o 68, 22–30.
- Mäkinen, J. 2011. Muuttuvat puolustusvoimat – Muuttumaton sotiluus? *Tiede ja ase*. Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu. N:o 69, 79–95.
- Mäkinen, J. 2012. Asevelvollisuus yhteiskunnallisissa merkityksissään. *Tiede ja ase*. Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu. N:o 70, 38–53.
- Poliisiammattikorkeakoulu. 2014. Poliisi (AMK) opetussuunnitelma 2014–2015. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Räty, O. 1982. *Koulutus ammattiin*. Juva: WSOY.
- Toiskallio, J. 2004. Action Competence Approach to the Transforming Soldiership. Teoksessa J. Toiskallio (toim.) *Identity, Ethics, and Soldiership*. Maanpuolustuskorkeakoulu, Koulutustaidon laitos. *Julkaisusarja 2*, n:o 13. Helsinki: Edita, 107–130.
- Toiskallio, J. 2009. Toimintakyky sotilaspedagogiikan käsitteenä. Teoksessa J. Toiskallio & J. Mäkinen, *Sotilaspedagogiikka: Sotiluuden ja toimintakyvyn teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, *Julkaisusarja 1*, n:o 3, 48–73.
- Turvallinen Suomi. 2013. *Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta*. Verkkoversio – Laajat artikkelit. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Virta, S. 2011. Turvallisuuden tutkimus. *Tieteenalat ja monitieteisyyden lähtökohtia*. *Tiede ja ase*. Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu. N:o 69, 112–126.
- Vuorensyrjä, M. 2015. Poliisin perustutkintokoulutuksen vaikuttavuusarviointi 2015. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 114. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Suomen Yliopistopaino – Juvenes Print.
- Vähäsantanen, K. 2007. Ammatillisen opettajan ammatti-identiteetti muutoksessa. Teoksessa A. Etäpelto, K. Collin & J. Saarinen (toim.) *Työ, identiteetti ja oppiminen*. 1. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 156–177.
- Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. 2010. Valtioneuvoston periaatepäätös.